

a. Zprávy osobní

Životní jubileum profesora PhDr. Richarda Jeřábka, DrSc.

Richard Jeřábek se narodil 14. 5. 1931 v Rožnově pod Radhoštěm, v kraji, který dýchá duchem národních dějin a tradic. Nelze vyloučit, že genius loci se podílel na formování jeho budoucího profesního zaměření.

Po maturitě na Palackého gymnáziu ve Valašském Meziříčí a studiu národopisu a dějin umění na Filozofické fakultě MU v Brně v první polovině padesátých let byla životní dráha našeho jubilanta už jasně strukturovaná. Kariéru vysokoškolského učitele na oboru etnografie zahájil již jako student, v jednatřiceti letech se habilitoval a v r. 1964 vytvořil z etnografického semináře (který byl do té doby součástí katedry archeologie) samostatnou katedru etnografie a folkloristiky na filozofické fakultě tehdejší univerzity J. E. Purkyně v Brně. V r. 1968 byl jmenován profesorem. V době normalizace po r. 1969 se katedra stala oddělením historických kateder a byla znovu obnovena až v lednu 1991, kdy byl jubilant zvolen do funkce vedoucího.

Jeho vědecká činnost má široký záběr. Od mladického zaujetí krajovými obyčejí rodného Valaška přešel ke studiu různých jevů hmotné kultury, tradičního zaměstnání a dopravy (zejména výzkumy tradičních způsobů nícení ohně a osvětlování obydlí, získávání pitné vody, ukládání obilí, tradiční rybářství, plavení dříví, voroplavba, doprava a obchod provozované na karpatských tocích). Spolu s A. Jeřábkovou studoval též ikonografii lidového kroje, později věnoval pozornost i některým složkám společenské a duchovní kultury, např. maskám

a obyčejům s maskami, objížďkovým obyčejům, vzniku poutních míst a lidové korespondenci. Svou uměnovědnou erudici zužitkoval ve studiu lidové výtvarné kultury, a to z hlediska terminologie, symboliky, historiografie, sběratelství.

Badatelskou pozornost věnoval Richard Jeřábek i otázkám metodologickým. Hledal možnosti uplatnění exaktních postupů v interpretaci ikonografických témat a motivů, a to starozákonních, trinitálních, mariologických i světských.

Jeho jednotlivé studie v širokém, nikoliv však v povšechném, záběru zahrnují mnohá odvětví tradičního lidového umění v českém, karpatském, popř. i evropském měřítku (jsou to např. výzkumy maleb a grafiky, nástěnných maleb a lidových, malovaných betlémů, úlů, nábytku, keramiky, výšivek a krajek, votivních předmětů, ale též různých projevů výtvarného a turistického folklorismu, současných výtvarných aktivit a proměn lidové estetiky, folklorního kýče, neprofesionálního a naivního umění).

Mimo výčet necháme četné studie o bibliografické práci, a četná slovníková hesla i organizování encyklopedií.

K teorii národopisu a jeho pojetí v českém i jionárodním prostředí směřují příspěvky o pojmech a proměnách etnografie a folkloristiky (UŘ 1991), o lidové tradici v minulosti i v přítomnosti, o pojmu národa a národnosti, o současných proměnách lidové kultury, mj. na družstevní vesnici. Autorsky i redakčně Richard Jeřábek participoval na kolektivních monografiích *Podluží. Kniha o lidovém umění a Horňácko. Život a kultura lidu na moravsko-slovenském pomezí v oblasti Bílých Karpat* (Brno 1966), Lanžhot. Příroda a dějiny (Praha 1983, s D. Holým). Ze studijního pobytu v Rakousku vytěžil přehled o zastoupení lidové kul-

tury českých zemí v národopisném muzeu ve Vídni a v Kittsee v Burgenlandu (FE 27, 1993) a na základě rozboru zahraničních etnologických kompendií poukázal na deformovaný obraz Čechů a jejich kultury v zrcadle evropské etnologie (in: *Constructed Image of the World and Ethnography*. Prague 1993). Příležitostně vstupoval i do problematiky mimoevropského národopisu, např. studii o stáří, typech, rozprostření, životnosti a současných funkcích podzemních obydlí v mediteránní oblasti.

Profesor Jeřábek je aktivním členem mnoha významných našich i mezinárodních etnologických časopisů a společností, kde reprezentuje dobré jméno české etnologie.

Podílel se a podílí i na několika grantech, z nichž jmenujme grantový úkol GA ČR *Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska* a individuální grantový projekt *Biografický slovník k evropské etnologii*, jehož rozsah činí asi 900 hesel.

Dílo jubilanta zdaleka není ukončené a charakterizuje jen jednu část jeho renesanční osobnosti. Jeho kolegové a přátelé ho znají jako milého společníka, průvodce a organizátora na téměř každoročních poznávacích zájezdech po Evropě.

Pro pracovníky příbuzných oborů je povzbuzující jeho smysl pro interdisciplinaritu a respekt k mezioborovým tématům – etnologie s psychologií, sociologií, religionistikou, dějinami umění – a to nejen pokud jde o studijní programy, ale i studentské práce a badatelské zaměření.

Za psychology a další příbuzné vědy mu přeji mnohá léta tvořivé práce, poznávacích cest a dobrých mezilidských vztahů. To vše nechť podporuje jeho osobní zdatnost a mladistvost.

Vladimír Smékal

Sedmdesátiny PhDr. Jiřího Kořalky, DrSc.

(*7. 2. 1931 ve Šternberku na Moravě)

Jubilea patří k těm krátkým a současně nezastupitelným okamžikům, v nichž se zamýšlíme nad zanechaným otiskem osobnosti jubilanta. Náleží k těm spravedlivým chvílím, v nichž rekapitulujeme jeho práci a bilancujeme jeho působení v oboru, který si zvolil za své celoživotní poslání. A v obou směrech Jiří Kořalka, významný historik českých a středoevropských dějin 19. a prvé poloviny 20. století, obstál. Patří k vědeckým osobnostem, které kmetský věk dožitých sedmdesátí let vítá v plné pracovní aktivitě, k osobnostem, které nesnižují svůj činorodý elán a završují právě v těchto letech své dosavadní badatelské úsilí monumentálními syntézami.¹

Pro českou a zejména světovou historickou obec představuje Jiří Kořalka badatele, který problematiku dějinného vývoje moderní české společnosti pojal jako integrální součást vývoje středoevropského. V tomto kontextu soustavně po téměř pět desetiletí sledoval nezadatelné místo české společnosti v evropských politických a společenských zápasech. Z těchto pozic koncipoval i dvě stěžejní monografie, v nichž vyústilo jeho dlouholeté studium moderní české společnosti. Díla *Češi v habsburské říši a v Evropě 1815–1914, Sociálněhistorické souvislosti vytváření novodobého národa a národnostní otázky v českých zemích* (německá verze 1991, česká verze 1996)² a *František Palacký (1798–1876) – Životopis* (1998)³ přinášejí nejen nový pohled na dějinný vývoj českých zemí, ale i východiska studia středoevropských dějin 19. a počátku 20. století vůbec. V této výkladové dvojedinosti